

Positie paper Eerlijke Bankwijzer voor het ‘rondetafelgesprek verduurzaming financiële sector’ in de Tweede Kamer op 17 december 2019

In de afgelopen 5-10 jaar zijn duurzaamheid, MVO, klimaat en transparantie hoger op de agenda gekomen van diverse banken, verzekeraars en pensioenfondsen. Dit betekent echter niet dat we al kunnen spreken van een duurzame financiële sector. Tal van leningen en beleggingen dragen nog bij aan vergroting van het klimaatprobleem, groter dierenleed, meer biodiversiteitsverlies en meer schendingen van mensenrechten.

Verzoeken aan regering en Tweede Kamer:

- A. Vergroot inzet van de financiële sector op het tegengaan van klimaatverandering d.m.v. afspraken over snelle publicatie van emissiereductiedoelen; inzet op 1.5 graad; en uitfasering van fossiele investeringen;**
- B. Verminder schadelijke investeringen van de financiële sector voor mens, dier en milieu d.m.v. de eis tot stevige KPI's hierop; publicatie van een bruine taxonomie op korte termijn; het actiever aansporen van financiële instellingen om gerichte actie te ondernemen tegen specifieke IMVO-misstanden; en invoering van IMVO wetgeving ter ondersteuning van vrijwillige maatregelen door bedrijven.**

Klimaatakkoord

In juli hebben 50 banken, verzekeraars en pensioenfondsen beloofd dat zij in 2021 zullen rapporteren over 'het CO₂-gehalte van hun relevante financieringen en beleggingen' en 'uiterlijk in 2022 hun actieplannen inclusief reductiedoelstellingen voor 2030 voor al hun relevante financieringen en beleggingen' publiceren. Dit is relevant en positief. Wel zijn er nog enkele belangrijke aandachtspunten:

- Vanuit de OESO-Richtlijnen wordt van banken verwacht dat zij concrete klimaatdoelen opstellen in lijn met het Klimaatverdrag van Parijs. Dit bleek uit een uitspraak van het Nationaal Contactpunt OESO-Richtlijnen in april.
- Volgens een nieuw rapport van de VN (november 2019) zijn 'coal, oil, and gas the central drivers of climate change' en zit er een gapend gat tussen de klimaatdoelstellingen van Parijs en een productieoverschot van fossiele brandstoffen. Dit is in lijn met de investeringen van de meeste grote Nederlandse banken, verzekeraars en pensioenfondsen: uit o.m. praktijkonderzoek in 2018 bleek dat 80-95% van hun investeringen in de energiesector naar fossiele energiebedrijven gaan.
- Sommige banken en verzekeraars stellen dat ze vooral willen inzetten op 'engagement' met oliebedrijven om hen zo aan te sporen om zich aan het Parijsakkoord te houden. Of dit lukt is nog onzeker: 4 jaar na 'Parijs' is er nog vrijwel geen oliemaatschappij ter wereld die heeft beloofd om zich aan de doelen van dit Klimaatakkoord te houden en voldoende maatregelen heeft aangekondigd om deze doelen ook daadwerkelijk te halen.
- In oktober 2018 publiceerde de VN een belangrijk rapport dat concludeerde dat de gevolgen voor mens en natuur desastreus zijn als de aarde met meer dan 1.5 graad opwarmt. Een nieuwe studie, gepubliceerd in Nature in juli 2019, bevestigt dat investeringen in fossiele energie drastisch moeten worden verminderd om de opwarming van de aarde te beperken tot 1.5 graad. De Tweede Kamer heeft in 2016 de motie Dik-Faber / Van Veldhoven (motie 31793 nummer 143), aangenomen die draait om het maken van afspraken over de vraag hoe financiële instellingen gaan bijdragen aan de doelstelling van 1,5°C zoals afgesproken in Parijs. Deze motie is nog niet uitgevoerd. De financiële instellingen hebben er voor gekozen om in hun verklaring van juli geen verdere stappen te zetten om de temperatuurstijging te beperken tot 1.5 graad. In de praktijk kan dit er toe leiden dat banken zich slechts gaan inzetten voor een beperkte afbouw van hun fossiele leningen en beleggingen. Vrijwel geen financiële instelling committeert zich expliciet aan het streven van maximaal 1,5 graad temperatuurstijging in het Parijs-akkoord. Er zijn wel positieve uitzonderingen hierop, zoals de Volksbank (waaronder ASN) en FMO.

- Een aantal banken en verzekeraars lijkt noodzakelijke maatregelen langer uit te stellen dan zij eerder beloofden. In de zomer van 2018 committeerden 15 banken en verzekeraars zich in de 'Spitsbergen Ambitie' om in 2018 – 2020 zowel de klimaatimpact van investeringen te publiceren als doelen te stellen voor hun investeringsbeleid 'om te kunnen voldoen aan het Parijsakkoord.' Waarom zou het dan nu nog 2 jaar langer moeten duren voordat banken en verzekeraars concrete reductiedoelen publiceren?

Mogelijkheden om de klimaatambities van de financiële sector te versterken zijn:

Regering en Kamer kunnen financiële instellingen bewegen om:

1. Beter en sneller bij te dragen aan de doelstellingen van Parijs door niet te wachten tot 2022 om emissiereductiedoelstellingen voor hun al hun relevante investeringen te publiceren;
2. Fossiele investeringen uit te faseren, en hier doelstellingen voor te publiceren. Help het door de VN geconstateerde productieoverschot tussen de doelstellingen van Parijs en de voortgaande groei van fossiele energie te verkleinen;
3. Door zich publiekelijk te committeren aan het 1.5 graad – streven van Parijs;

Regering en Kamer kunnen daarnaast:

4. Uitvoering geven aan de motie Dik-Faber / Van Veldhoven (motie 31793 nummer 143) ten aanzien van concrete afspraken 'hoe financiële instellingen gaan bijdragen aan de doelstelling van 1,5°C';
5. Het maatschappelijk middenveld betrekken in de afspraken met financiële instellingen in het kader van het Klimaatakkoord;
6. De marktmacht van de overheid gebruiken door voor bankdiensten, verzekeringsdiensten en handelsmissies uitsluitend nog in zee te gaan met banken en verzekeringsmaatschappijen die zich hebben gecommitteerd aan het 1.5 graad streven van Parijs, een reductiedoel hebben voor de CO₂ - emissies van al hun relevante beleggingen en leningen, en fossiele investeringen uitfasen.
7. Klimaatemissies (voldoende) beprijzen. Dit helpt onder meer om financiële instellingen te stimuleren om rekening te houden met de klimaatgevolgen van hun investeringen.
8. Klimaatbeleid behelst meer dan alleen productie van fossiele brandstoffen. Afhankelijkheid van fossiele bronnen in allerlei andere economische sectoren, maar bijvoorbeeld ook ontbossing door oprukkende landbouw en veeteelt spelen een grote rol. De minister van Financiën benoemt in zijn brief aan de Kamer d.d. 29 augustus wel de "stranded assets" in fossiele sectoren, maar niet de stranded assets die bijvoorbeeld te verwachten zijn in landbouw en veeteelt, in de transportsector, in de chemie en in tal van andere sectoren. Goede implementatie van de in oktober aangenomen motie 35 300, nr. 58, is dan ook relevant.

Er is een gebrek aan goede scenario's van het International Energy Agency (IEA), gericht op een maximale temperatuurstijging van 1.5 graad. Nieuwe scenario's van het IEA, bij voorkeur een scenario met respectievelijk zonder opname van CCS, kunnen financiële instellingen helpen bij het sturen van hun investeringen in lijn met het 1.5 graad-streven van Parijs. In april riep een groep wetenschappers het IEA op tot publicatie van een nieuw 1.5 graad scenario. ING en 4 NGOs riepen de regering in april op om zich hiervoor in te zetten. In november riepen een aantal bedrijven w.o. Unilever, Peter Bakker (WBCSD) etc het IEA hier toe op. De Tweede Kamer heeft minister Wiebes hier eerder om gevraagd, maar nog zonder concreet resultaat. Feit is dat het IEA deze scenario's nog niet heeft gepubliceerd.

9. Het zou zinnig zijn als Nederland, in navolging van Canada, zich in zou zetten voor een nieuw 1.5 graad-scenario van het IEA. Bij voorkeur zelfs 2 nieuwe scenario's: met en zonder negatieve emissie technieken.

Voorbeelden van onduurzame leningen en beleggingen uit praktijkonderzoeken van 2017 - 2019:

- **Mensenrechten:** ABN Amro, ING en Rabobank lenen miljarden aan mijnbouw en olie-en gasbedrijven die al jaren betrokken zijn bij ernstige mensenrechtenschendingen. De banken weigerden om openheid te geven of en zo ja welke acties men onderneemt om slachtoffers van mensenrechtenschendingen door deze bedrijven te helpen compenseren.
- **Corruptie:** ABN Amro, ING, Rabobank en Van Lanschot lenen aan en/of belegden in totaal miljarden aan vier bedrijven die langjarig betrokken zijn bij meerdere corruptieschandalen, o.a. Odebrecht en SBM Offshore. Geen van de banken publiceert op eigen website of in jaarverslag of en zo ja hoe men deze bedrijven aanspoort om corruptie te voorkomen en tegen te gaan.
- **Controversiële wapenhandel:** ABN Amro, ING en Van Lanschot lenen respectievelijk belegden ruim een half miljard Euro in bedrijven die wapens leveren aan dictaturen; wapens die tot burgerslachtoffers leidden in Jemen. Zes grote verzekeraars belegden zelfs miljarden in deze bedrijven.
- **Dierenrechten:** met name Rabobank, maar ook ING en ABN Amro financieren voor in totaal miljarden uiterst dieronvriendelijke multinationals waaronder plofkijpfabrieken. Ook pensioenfondsen doen amper iets om dierenwelzijn te bevorderen ondanks dat men in totaal voor miljarden in bedrijven belegt die verantwoordelijk zijn voor ernstig dierenleed.
- **Plastics & schaliegas:** De meeste grote banken en verzekeraars in Nederland investeren volop in bedrijven die schaliegas winnen en plastics (ook voor eenmalig gebruik) produceren. De sterk toenemende schaliegasproductie in o.a. de VS leidt tot een enorme toename van de productie van (single use) plastics, die in toenemende mate in ecosystemen terecht komen.
- Vier Nederlandse banken hebben al vele jaren investeringsrelaties met SBM Offshore. SBM Offshore is in de afgelopen 10 jaar herhaaldelijk betrokken geweest bij mensenrechtenschendingen, arbeidsrechtenschendingen en diverse corruptieschandalen.

10. De regering kan financiële instellingen actief aansporen om specifieke schadelijke investeringen voor mens, dier en milieu ofwel te stoppen, ofwel hier aantoonbare actie op te ondernemen om de schade te verhelpen, en te bevorderen dat eventuele slachtoffers gecompenseerd worden.

Banken zijn nog lang niet altijd transparant over hun inzet op IMVO. Voorbeelden:

- Nederlandse banken beleggen jaarlijks bij elkaar voor honderden miljarden Euro's in het kader van hun vermogensbeheer maar publiceren niet hoe vaak (aantal en percentage) zij voor aandeelhoudersresoluties over sociale en milieu-issues bij bedrijven hebben gestemd en hoe vaak tegen.
- Banken publiceren vaak wel trots over groei van hun duurzame beleggingen, maar maken hierbij niet duidelijk dat dit nog steeds maar om een klein percentage gaat.
- Banken zijn niet open over welke bedrijven ze uitsluiten van financiering vanwege bijvoorbeeld schending van de OESO-richtlijnen. Klantvertrouwelijkheid kan geen excuus zijn voor de publicatie van een uitsluitingslijst op bedrijfsniveau, want dit betreffen immers geen klanten (meer).
- Banken publiceren nu vaak wel een sectorale uitsplitsing van de sectoren die zij financieren, maar hieruit is nog niet af te lezen hoeveel zij investeren in gevoelige sectoren als palmolie en bedrijven die verantwoordelijk zijn voor controversiële wapenhandel.
- Banken publiceren wel vaker geanonimiseerde lijsten van hun dialoog over bv. mensenrechten en milieu met risico-klanten, maar het wordt niet duidelijk of door NGOs ingebrachte casussen van bankklanten die bv. de OESO-richtlijnen schenden hierin terug komen, en wat de voortgang van deze dialoog is. Banken weigeren navolging te geven aan een onafhankelijke adviesstudie om zakelijke klanten om toestemming te vragen meer openheid te geven over de inzet en resultaten van de dialoog tussen banken en klanten over bv. mensenrechtenschendingen. Banken weigeren ook om in contracten met zakelijke klanten in risico-sectoren clausules op te nemen om open te kunnen communiceren over bv. naleving van de OESO-Richtlijnen.
- KPI's van banken over IMVO zijn vaak nog beperkt in scope en hebben een beperkte impact.

11. Regering en Kamer kunnen banken en andere financiële instellingen aanmoedigen om zinvolle(re)

Key Performance Indicators (KPI's) op het gebied van IMVO te publiceren, gericht op de core-business van banken/beleggers. De vorige minister van Financiën sprak zich al uit voor KPI's voor banken op het gebied van IMVO. De huidige minister heeft hier nog niets over gezegd.

Groene èn bruine taxonomie

Positief is dat de EU in december een Groene Taxonomie (Sustainable Finance Taxonomy) heeft vastgesteld. Deze kan bijdragen aan het voorkomen van 'greenwashing' door financiële instellingen. Méér investeren in duurzame activiteiten is echter geen vervanging voor het stoppen met investeren in activiteiten die de komende decennia hoge klimaatemissies veroorzaken. De urgentie van het klimaatprobleem, verlies aan biodiversiteit enz. vraagt nadrukkelijk ook om een Bruine Taxonomie. Hierin moet worden vastgesteld waar financiële instellingen in ieder geval niet meer in moeten investeren, zoals kolencentrales, nieuwe olieboringen en landbouwbedrijven die op grote schaal ontbossen. Met zulke investeringen wordt onherstelbare schade toegebracht aan biodiversiteit en het klimaat, waardoor het onmogelijk wordt om de Parijs-doelen te halen. Voor de financiële sector is een Groene Taxonomie uiteraard veel aantrekkelijker dan een Bruine Taxonomie, omdat een Groene Taxonomie de investeringsmogelijkheden alleen maar laat toenemen. Het is daarom bij uitstek de rol van de overheid om in te zetten op een Bruine Taxonomie, om het korte-termijn denken van de financiële sector te doorbreken. Wacht hier niet drie jaar mee, zoals minister Hoekstra op 29 november schreef naar de Kamer.

12. Regering en Kamer dienen zich actief in te spannen om zo spoedig mogelijk een 'Bruine Taxonomie' te realiseren, in aanvulling op de 'Groene Taxonomie.'

IMVO-convenant bancaire sector

Dit convenant is begin december formeel beëindigd nadat de driejarige termijn ervan afgelopen was. Dit convenant heeft een aantal interessante resultaten opgeleverd, waaronder publicatie van waardeketen analyses voor enkele sectoren, rapporten over increasing leverage en remedy, publicatie van mensenrechtenrapporten door ABN Amro en ING, meer aandacht voor landrechten en een (geplande) white paper met voorbeelden van prestatie indicatoren op mensenrechten die banken kunnen gebruiken. Het convenant had ook zijn beperkingen: de scope van het convenant was beperkt tot 'mensenrechten' waardoor andere belangrijke aspecten binnen de OESO-richtlijnen als klimaat, milieu, biodiversiteit, belastingen en corruptie buiten beschouwing bleven. Ook bleven commitments van banken vrijwel uitsluitend beperkt tot leningen aan bedrijven en projectfinanciering, en bleven hiermee de honderden miljarden die de banken jaarlijks beleggen in het kader van vermogensbeheer buiten beeld. Verder heeft het convenant wel een onafhankelijk onderzoek opgeleverd hoe banken meer en beter kunnen rapporteren over hun dialoog met klanten over schending van mensenrechten, maar heeft dit nog niet geleid tot grotere openheid van banken ten aanzien van specifieke klantinformatie. Positief was de instelling van een onafhankelijke monitoringscommissie door het bankenconvenant. De monitoringscommissie concludeerde onder meer dat 'a lot of opportunities have been missed as well, for example to commonly influence the OECD, or to promote the rights of all land users (not only indigenous people) to Free Prior and Informed Consent'.¹ In haar rapportage van september 2019 deed de monitoringscommissie richting de overheid de aanbeveling om de vrijwillige afspraken in het bankenconvenant aan te vullen met bindende maatregelen.

IMVO-convenanten verzekeringssector en pensioenfondsensector

In juli 2018 heeft de verzekeringssector een IMVO-convenant getekend met de overheid, FNV en 6 NGO's. In december 2018 hebben pensioenfondsen met de overheid, 3 vakbondskoepels en 6 NGO's een convenant getekend over verantwoord beleggen. De thematische reikwijdte van beide convenanten is breder dan dat van het bankenconvenant en omvat alle onderwerpen uit de OESO-Richtlijnen: naast mensenrechten besteden deze convenanten bijvoorbeeld ook aandacht aan klimaat. Het convenant voor de verzekeringssector besteedt daarnaast expliciet aandacht aan dierenwelzijn. In beide convenanten zijn ook uitgebreide afspraken opgenomen over vermogensbeheer. Aangezien deze convenanten nog maar relatief kort bestaan, moet de uiteindelijke maatschappelijke impact nog blijken.

In het afgelopen jaar is in een aantal gevallen aangetoond dat banken en pensioenfondsen investeringen hebben die strijden met Nederlands beleid. Specifiek gold dat rond wapenhandel en dierenwelzijn. Het kabinet verwijst naar de eigen verantwoordelijkheid van de instellingen, en naar de convenanten.

13. De Kamer zou er bij het kabinet op aan moeten dringen dat snel concrete voortgang wordt geboekt binnen de convenanten, met name op het gebied van impact voor mens, dier en milieu. Daarnaast zou het kabinet zelf opener moeten zijn over hoe ze het gedrag van bepaalde bedrijven ziet in het licht van de UNGPs en de OESO richtlijnen: een heldere positie van de overheid richting specifieke IMVO-misstanden geeft de Nederlandse financiële sector meer duidelijkheid.
14. Om vrijblijvendheid te voorkomen, voortdurende IMVO-schendingen door bedrijven tegen te gaan en voorlopers onder financiële instellingen te steunen: voer IMVO-wetgeving in die vrijwillige initiatieven ondersteunt. In een goed doordachte mix van IMVO beleidsmaatregelen, krijgen IMVO convenanten een eerlijkere en betere kans als wetgeving bedrijven verplicht om due diligence uit te voeren. Due diligence wetgeving kan bedrijven, waaronder financiële instellingen, kaders geven voor wat men moet doen, convenanten kunnen hen helpen hoe zij dit kunnen doen.

Concluderend:

- Bedrijven waaronder financiële instellingen worden al jaren door opeenvolgende regeringen geacht zich te houden aan de OESO-Richtlijnen en de UN Guiding Principles on Business and Human Rights;
- KPMG publiceerde in 2014 haar risicosectoren rapport in opdracht van de vorige regering, met expliciete melding van de risico's voor mens en milieu als gevolg van investeringen door banken en pensioenfondsen;
- Opeenvolgende regeringen hebben sinds 2015 IMVO-convenanten voor risicosectoren gepropageerd. Deze convenanten zijn nu ook operationeel of zijn al zijn afgerond (het bankenconvenant);

Desalniettemin zijn nog lang niet alle leningen en investeringen van Nederlandse financiële instellingen duurzaam. Ook zijn veel banken, verzekeraars en pensioenfondsen nog niet open of en zo ja welke stappen ze concreet zetten ten aanzien van bedrijven waarin ze investeren en die langjarig betrokken zijn bij schendingen van mensenrechten, dierenleed, corruptie, belastingontwijking, klimaatverandering of schade aan biodiversiteit en milieu. Informatie hierover van maatschappelijke organisaties verdwijnt nog altijd regelmatig in een 'zwart gat' bij financiële instellingen. Hier is dus aanvullend beleid voor nodig.

Meer informatie:

Peter Ras
Sr. Beleidsadviseur Duurzame Financiële Sector Oxfam Novib / Projectleider Eerlijke Bankwijzer
070-3421621
Peter.Ras AT oxfamnovib.nl

De Eerlijke Bankwijzer is onderdeel van de Eerlijke Geldwijzer. Dit is een samenwerkingsverband van Amnesty International, Milieudefensie, Oxfam Novib, Pax en World Animal Protection.

Eerlijke Geldwijzer is onderdeel van Fair Finance Guide International (FFGI). www.fairfinanceguide.org

Links naar onderzoeken, namen van bedrijven, bedragen van leningen en beleggingen kunnen indien gewenst toegezonden worden.